

Udeleženci okrogle mize v Slovenskem etnografskem muzeju.
Foto: Matej Povše, Ljubljana, 12. 5. 2012

Člani KUD Fran Maselj Podlimbarski izdelujejo slamnate kite.
Foto: Mija Bokal, Vulkanland, 14. 7. 2012

NESNOVNA DEDIŠČINA ŠTEJE!

Nesnovna kulturna dediščina, ki vsebuje šege in navade, verovanja, ustno izročilo, pevsko in plesno dediščino ter praktična ljudska znanja, je med najbolj izpostavljenimi oblikami dediščine. Zaradi njene »živosti« oz. nenehne spremenljivosti jo je nekoliko težje prepoznati, slediti njenemu razvoju ter jo ustrezno ohranjati in varovati, zato je toliko bolj izpostavljena propadanju in napačnim oblikam interpretacije. Vse to je velik izziv ne le za Slovenijo, pač pa tudi za druge evropske regije, ki se s to tematiko ukvarjajo v mednarodnem projektu Cultural Capital Counts (slov.: Vrednotenje nesnovne kulturne dediščine).

Projekt sofinancira Evropski sklad za regionalni razvoj, vodilni partner pa je iz štajerskega Vulkanlanda v Avstriji. Partner projekta je tudi Center za razvoj Litija, ki poskuša skupaj z desetimi partnerji iz šestih držav (Avstrije, Italije, Slovenije, Madžarske, Poljske, Nemčije) na pilotnem območju Srca Slovenije vzhodno od Ljubljane prepoznati nesnovno dediščino in jo vključiti v lokalno podjetništvo in turizem z namenom krepitev in izboljšanja regionalne identitete, kakovosti življenja ter povečanja privlačnosti in konkurenčnosti območja. Poleg Centra za razvoj Litija sodeluje v projektu tudi Lokalna turistična organizacija Bovec. Na Centru za razvoj Litija smo tako kot drugi partnerji opravili analizo terena, evidentirali različne oblike nesnovne dediščine ter jo skupaj z dr. Vitom Hazlerjem tudi ovrednotili. Izbrane primere nesnovne dediščine Srca Slovenije smo predstavili v knjižici *Naše kulturno bogastvo*, izdani maja 2012. Opozorili smo na nekatere najbolj posebne primere: oglarstvo, izdelovanje trničev, pletenje slamnatih kit, peko kruha in velikonočnih oblatov, tesarstvo, izdelovanje skodel, lutkovno igro *Mejaši*, zgodbe o rudniku Sitarjencu in Ajdih itd. Knjižica se nahaja v elektronski obliki na spletni strani www.razvoj.si, na voljo pa je tudi v slovenskih knjižicah in v tiskani obliki na Centru za razvoj Litija.

Maja 2012 je Center za razvoj Litija skupaj s Slovenskim etnografskim muzejem v Ljubljani organiziral strokovni posvet, na katerem so različni strokovnjaki izmenjali mnenja o varovanju

in primerni valorizaciji nesnovne kulturne dediščine. Etnolog dr. Janez Bogataj je poudaril priložnosti za uporabo dediščine v podjetništvu in turizmu ter hkrati opozoril na pogosto negativno izrabo kulturne dediščine v tržne namene. Dr. Vito Hazler, prav tako etnolog, ki tudi sicer aktivno sodeluje s Centrom za razvoj Litija, je poudaril pomen vključevanja tradicionalnih veščin in znanj za gradnjo novih hiš oz. objektov. Mag. Ksenija Kovačec Naglič, vodja Informacijsko dokumentacijskega centra za dediščino na Ministrstvu za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, je predstavila pravne vidike pri vpisovanju nesnovne dediščine v Register žive kulturne dediščine, na okrogli mizi pa je sodelovala tudi Adela Pukl in v imenu Koordinatorja varstva žive kulturne dediščine predstavila postopek za vpis nosilcev v omenjeni register. Mija Bokal, vodja projekta Cultural Capital Counts na Centru za razvoj Litija, je orisala širši kontekst vloge razvojnih institucij pri ohranjanju nesnovne kulturne dediščine, Rupert Gole, župan občine Šentrupert, pa je predstavil vlogo lokalne skupnosti pri celostnem ohranjanju kulturne dediščine, kar se je v primeru Občine Šentrupert izkazalo za odlično razvojno priložnost. Na okrogli mizi je sodelovala tudi Branka Bizjan, nosilka žive dediščine in predsednica Društva rokodelcev Moravške doline, ki je zbranim predstavila dejstva ohranjanja dediščine na lokalni ravni. Poudarila je, da je zanimanje za znanja o obrteh in drugih oblikah nesnovne dediščine v slovenskem prostoru veliko, vendar ustvarjalce pri tem zelo ovira toga zakonodaja. Nosilci dediščine so namreč še posebej pomembni, saj s svojim ustvarjanjem ter delovanjem skrbijo za prenos znanj na mlajše generacije.

Na splošno je bilo ugotovljeno, da je tematika zelo zanimiva in aktualna tudi v slovenskem okolju, saj je zavest o pomenu ohranjanja nesnovne kulturne dediščine vse večja. Na tem področju se izvajajo številni projekti, ki med seboj niso dovolj povezani, vanje se premalo vključuje strokovnjake, zato prihaja do manjših in večjih napak ter zlorab pri predstavljanju in trženju nesnovne

* Mija Bokal, univ. dipl. etnol. in kult. antropol., vodja projektov, Center za razvoj Litija, 1270 Litija, Kidričeva cesta 1, E-naslov: mija.bokal@razvoj.si

dediščine. Nasploh se premalo osvešča o pravilni rabi nesovne dediščine, manjka predavanj in usposabljanj za nosilce nesovne dediščine in druge ljudi, ki posegajo na to področje. Velik pomen za aktualizacijo tega področja se polaga na Koordinatorja nesovne kulturne dediščine, to je na Slovenski etnografski muzej, ki vodi slovenski register nesovne kulturne dediščine. Pomembna je tudi vloga razvojnih institucij, saj so vezni člen med idejami in izzivi ljudi, nosilci nesovne dediščine, s katerimi se vsakodnevno srečujejo, in tistimi, ki na lokalnih, regionalnih in nacionalnih ravneh odločajo o teh temah. Zanimivi zaključki posveta so objavljeni na spletnih straneh www.razvoj.si in www.nesovnadediscina.si.

Na Centru za razvoj Litija smo se aktivno vključili v pripravo vlog za vpis posameznih enot nesovne kulturne dediščine v slovenski register nesovne kulturne dediščine, saj verjamemo, da je to pomemben korak k ohranjanju nesovne dediščine. V kratkem bo tako v register vpisano oglarstvo, ki je razširjeno na Dolah pri Litiji, pripravljamo tudi vlogo za slavninarstvo, izdelovanje trničev, lončarstvo, peko oblatov itd.

Obrtniki in rokodelci iz Srca Slovenije so sredi julija 2012 sodelovali na tradicionalnem festivalu Schinkenfest, ki velja za eno najbolj znanih prireditev na avstrijskem Štajerskem. Predstavili

so slovensko kulinariko in tradicionalne obrti in večšine, kot so slavninarstvo, skodlarstvo in zeliščarstvo ter navdušili avstrijske obiskovalce prireditve. Poleg Slovencev so se na festivalu predstavljale tudi druge evropske regije.

V nadaljevanju se bo s pomočjo projekta vzpostavila povezava dediščine z lokalnim podjetništvom, razvili se bodo tudi novi inovativni izdelki, privlačni tako za prebivalce, ki se bodo z njimi identificirali, kot za turiste. Partnerji pripravljajo poseben priročnik, ki bo uporaben za vse, ki bodo želeli prepoznati in ovrednotiti nesovno dediščino oz. narediti nadaljnje tržno usmerjene korake na tem področju, organiziranih bo več podjetniško obarvanih delavnic in usposabljanj. Na Centru za razvoj Litija želijo narediti prve korake k bolj organiziranemu predstavljanju in trženju izdelkov domačih obrtnikov Srca Slovenije, seveda v sodelovanju s strokovnjaki, saj želijo, da je njihovo delo strokovno usmerjeno in rezultati kar se da uporabni, tako za nosilce tradicionalnih znanj kot za občine, ki podpirajo projekt (Dol pri Ljubljani, Kamnik, Litija, Lukovica, Mengeš, Šmartno pri Litiji, Ivančna Gorica in Šentrupert). Nadaljnji potek projekta, ki se konča v začetku leta 2014, lahko spremljate na spletni strani www.razvoj.si.

BOGASTVO PODEŽELJA V SKUPNI TURISTIČNI PONUDBI – »POT MEDIČARSTVA IN LECTARSTVA MED KRŠKIM IN ZAGREBOM«¹

Poročilo ob koncu projekta

Uvod – začetek projekta

Leta 2008 je bil objavljen 1. javni razpis z naslovom Instrument predpristopne pomoči, Program čezmejnega sodelovanja Slovenija–Hrvaška 2007–2013 prav v času, ko so nam odobrili tudi sofinanciranje obnove Valvasorjevega kompleksa v Krškem. Občina Krško si je že skoraj desetletje prizadevala, da bi delu starega mestnega jedra dala vsebino oziroma celovito prenovila tri hiše, ki so bile leta 1993 združene v enoto, poimenovano po slavnem polihistorju Janezu Vajkardu Valvasorju, ki je umrl v Krškem.

Ob iskanju možnosti za pridobitev sredstev tudi za vzpostavitev in delovanje načrtovanega muzeja sta bila razpis in program, ki ga skrajšano imenujemo IPA, odlična priložnost za pripravo projekta, ki bi omogočil oziroma priskrbel sofinanciranje načrtovanih zbirk in dejavnosti.

Na pobudo Občine Krško je povezovalne aktivnosti izpeljala Regionalna razvojna agencija Posavje in priskrbeli še dva sorodna partnerja iz Zagrebške županije – Regionalno razvojno agencijo

Zagrebške županije in Zagrebško županijo. Ob vzpostavljenem partnerstvu je bilo treba za pripravo projekta in aktivnosti poiskati tudi prava izhodišča in skupne točke.

Izbrali smo medičarstvo in lectarstvo, ki sta pomemben del dediščine v projekt vključenega območja. Povsod smo kot izhodišče in rdečo nit zapisali, da sta to dve rokodelsko-obrtniški panogi, ki nas povezujeta in omogočata široko povezovanje rokodelcev, dediščine in razvoja novih produktov in vsebin, predvsem s ciljem dviga kakovosti življenja na obmejnem območju ter bogatitve povezane turistične ponudbe.

Po dolgih usklajevanjih in napornem izpolnjevanju zahtevane dokumentacije smo projekt na kratko opisali takole:

Projekt je preplet vsebin, povezanih z rokodelstvom, ponudbo delno predelanih kmetijskih izdelkov s kmetij, oblikovanjem novih turističnih produktov in kulturnih storitev ter ohranjanjem kulturne dediščine čezmejnega območja med Posavjem in Zagrebško županijo.

Temelja in skupno čezmejno izhodišče projekta sta dve dejavnosti – medičarstvo in lectarstvo, dve izmed številnih skupnih, ki povezujejo prostor projekta. Sledili smo naslednjim ciljem: raziskovanje, evidentiranje in predstavljanje bogate dediščine medičarstva in lectarstva, ohranjanje; prenašanje in razvoj rokodelskih znanj

¹ Bogastvo ruralnog prostora u zajedničkoj turističkoj ponudi – Put medičarstva i licitarstva između Krškog i Zagreba / The Heritage of rural areas in joint touristic offer – The Road of Mead and Gingerbread between Krško and Zagreb (OP IPA Slovenija–Hrvaška 2007–2013).

* Alenka Černelič Krošelj, prof. umet. zgod. in univ. dipl. etnol. in kult. antropol., kustosinja, Mestni muzej Krško, enota Kulturnega doma Krško, 8270 Krško, Valvasorjevo nabrežje 4, E-naslov: alenka.cernelic.kroselj@mestnimuzejkrsko.si